

BRAND

HAARD

AARDE

**INTERNATIONALE MACHTSORDE
OF INTERNATIONALE RECHTSORDE?**

SP.

BRANDHAARD AARDE

INTERNATIONALE MACHTSORDE OF INTERNATIONALE RECHTSORDE?

Harry van Bommel
Karel Koster
Tiny Kox
Definitieve versie, februari 2009

INHOUD

Inleiding 7

1. Internationale machtsorde of internationale rechtsorde? 9

2. Mondiale vraagstukken 11

3. Veranderende Instituties 17

Begrippenlijst 25

Eindnoten 27

INLEIDING

Leven we in een veilige en rechtvaardige wereld? De meeste mensen zullen geneigd zijn daar 'nee' op te antwoorden. Nederland maakt deel uit van een bondgenootschap dat de wereld niet veiliger maakt, integendeel. Dat heeft te maken met de analyses en keuzes die onze regering maakt. Die ondersteunt de opvatting van bijvoorbeeld de secretaris-generaal van de NAVO, de Hoop Scheffer, dat we omwille van onze veiligheid desnoods duizenden kilometers verderop oorlog moeten voeren. Sterker nog, het voortbestaan van de NAVO hangt daar volgens hem van af. Die opvatting leidt feitelijk tot een situatie van permanente oorlog.

In Afghanistan bijvoorbeeld zijn de opstandelingen niet te verslaan, wat de NAVO-troepen in dat land verplicht daar voor onbepaalde tijd te blijven. Dat onze aanwezigheid daar juist de haat voor het Westen aanwakkert, hoor je maar zelden.

Afghanistan en Irak zijn beide binnengevallen door troepen van de NAVO, geleid door de VS. Door ons kritiekloos op sleeptouw te laten nemen door onze grote bondgenoot en deel te nemen aan de imperiale avonturen van de VS, ontpopt Nederland zich als een slaafse volger van het Amerikaanse beleid. Dat beleid is gebaseerd op een simpele filosofie: het recht der sterkste, een internationale orde die in de eerste plaats een machtsorde is en waarin de machten die militair dominant zijn hun zin door kunnen zetten. Dit is een recept voor permanente oorlog.

Wij socialisten staan in een heel andere traditie. Wij willen een rechtvaardige wereld waarin de ongelijke verhoudingen wat betreft rijkdom en macht worden rechtgetrokken en waarin oorlog niet wordt gezien als een oplossing voor politieke en maatschappelijke problemen. Met deze opvatting sluiten we aan bij een lange traditie van de sociaal-democratie, die altijd een sterke anti-oorlogvleugel heeft gekend.

In 2009 begint een debat over het beleid van de NAVO. We vinden het van groot belang dat links zijn stem laat horen in dit debat.

De economische crisis die in de zomer van 2008 om zich heen greep toonde aan dat een door de vrije markt geschapen wereld niet stabiel is. Integendeel, de ellende waaraan honderden miljoenen mensen worden blootgesteld is de opmaat voor conflict en, in het ergste geval, oorlog.

Voor ons is het van belang om een andere wereldorde te scheppen, die niet gebaseerd is op permanente oorlog maar op het internationale recht. Onze visie daarop zetten we in het eerste hoofdstuk van deze notitie uiteen. In de twee resterende hoofdstukken geven we de problemen aan die volgens ons opgelost moeten worden en de instituties die daar een rol in moeten spelen.

Deze notitie (die aansluit op 'Heel de wereld' uit 2005, 'Een beter Europa begint nu' uit 2006 en 'Een betere wereld begint nu', over ontwikkelingssamenwerking uit 2007¹) maakt duidelijk dat wij ons als SP verzetten tegen de dominantie van de internationale machtsorde en ons inzetten voor een solidaire internationale rechtsorde. We realiseren ons dat zowel onze mogelijkheden als die van de Nederlandse politiek beperkt zijn. Een te grote mond over internationale politiek is niet verstandig en kan ongewenste gevolgen hebben. Het dieptepunt van deze pretenties was de vredesoperatie in Srebrenica, waar we onze beloftes niet waar konden maken. Nederland is in haar eentje niet in staat wereldwijd orde op zaken te stellen. Maar dat is geen reden om niet alles te doen wat binnen onze mogelijkheden ligt. Want kleine beetjes en het goede voorbeeld geven helpen wel degelijk. Alleen een rechtvaardige internationale rechtsorde, gebaseerd op universele mensenrechten en fundamentele vrijheden, kan de basis zijn voor een verdere ontwikkeling van onze beschaving.

1. INTERNATIONALE MACHTSORDE OF INTERNATIONALE RECHTSORDE?

Paradoxaal genoeg brak tijdens de donkerste dagen van de Tweede Wereldoorlog – toen grote delen van de wereld in puin lagen en de menselijke beschaving een dieptepunt had bereikt – het besef door dat een wereldorde die louter bepaald wordt door macht, uiteindelijk tot gigantische wanorde leidt. Alleen door macht aan recht te binden zou er een wereldorde kunnen ontstaan die mensen kansen biedt op een veilig en stabiel bestaan. Dit nieuwe inzicht, dat breed gedeeld werd, vormde de grondslag voor een nieuw formeel kader voor internationale politiek.

Al tijdens de Tweede Wereldoorlog werden afspraken gemaakt over de internationale rechtsorde die daarna ontwikkeld zou moeten worden. Tussen 25 april en 26 juni 1945 werden afgevaardigden uit vijftig landen het eens over een Handvest van de Verenigde Naties en een statuut voor een Internationaal Gerechtshof. Het Handvest trad in werking op 24 oktober, nadat China, Frankrijk, de Sovjet-Unie, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten en de meerderheid van de andere deelnemers het hadden geratificeerd. Sindsdien is 24 oktober de Dag van de Verenigde Naties.

De doelen van de Verenigde Naties, zoals geformuleerd aan het einde van de meest verschrikkelijke oorlog ooit, waren indrukwekkend en zijn dat nog steeds:

- het handhaven van de internationale vrede en veiligheid;
- het ontwikkelen van vriendschappelijke betrekkingen tussen naties gebaseerd op respect voor het principe van gelijke rechten en de zelfbestemming van volkeren;
- het samenwerken om internationale problemen van economische, sociale, culturele of humanitaire aard op te lossen en respect voor mensenrechten en fundamentele vrijheden voor iedereen te bevorderen;
- het vormen van een centrum voor afstemming van het handelen van naties om deze gemeenschappelijke doelen waar te maken.²

Sinds 24 oktober 1945 zijn de Verenigde Naties een begrip geworden. Breed bekend zijn:

- de Algemene Vergadering, die zetelt in New York, met afgevaardigden uit inmiddels 192 lidstaten;
- de Veiligheidsraad, met de vijf naoorlogse grootmachten als permanente leden en een aantal andere landen als roulerende leden;
- de secretaris-generaal van de VN;
- het Internationaal Gerechtshof, dat zetelt in Den Haag;
- allerlei onder de Verenigde Naties vallende organisaties, die zich richten op specifieke aandachtsgebieden, zoals UNICEF voor kinderrechten, UNDP voor mondiale ontwikkeling, de Wereldgezondheidsorganisatie en de Wereldvoedselorganisatie.

De Verenigde Naties zijn verbonden met andere mondiale organisaties als de Internationale Arbeidsorganisatie, het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank. In theorie is daarmee een netwerk van afspraken, regels en instanties ontstaan waarmee de doelen van de Verenigde Naties bevorderd kunnen worden. Sinds

1945 zijn dankzij de Verenigde Naties op een groot aantal gebieden belangrijke stappen voorwaarts gezet. Voorbeelden daarvan zijn het voorkomen dat internationale conflicten escaleren tot oorlogen, het bieden van hulp bij rampen, het verbeteren van onderwijs en het ontwikkelen van economische relaties. Op veel plaatsen waar tot voor kort oorlog woedde, zien ‘blauwhelmen’ van de Verenigde Naties toe op het handhaven van de vrede. En dan zijn er nog de Millenniumdoelen die aan het einde van de 20ste eeuw opgesteld werden voor de periode 2000-2015. Ook die vormen de uitdrukking van de opvatting dat internationale samenwerking via de structuren van de Verenigde Naties ertoe kan en moet leiden dat mensen waar ook ter wereld een veilig en stabiel leven kunnen leiden.

Dit alles neemt niet weg dat wie naar de wereld van vandaag kijkt, ook ziet hoe ver we nog verwijderd zijn van de verwezenlijking van de doelen die de Verenigde Naties zich meer dan zestig jaar geleden stelden. Keer op keer wordt de internationale rechtsorde geschonden. Keer op keer kiezen landen ervoor om via militaire macht hun belangen door te zetten. Wie na de Tweede Wereldoorlog verwachtte dat er een einde zou komen aan het oorlogsgeweld, is bedrogen uitgekomen. Vele miljoenen mensen zijn na de Tweede Wereldoorlog omgekomen in talloze gewapende conflicten tussen landen en binnen landen. In Korea en Georgië. In Vietnam en Rwanda. In Nicaragua en Congo. In Cambodja en Argentinië. In Indonesië en Joegoslavië. In Israël en Palestina. In India en Pakistan. In Irak en Afghanistan.

En wie hoopte dat na 1945 de solidariteit tussen mensen en volken de boventoon zou voeren in de internationale politiek, kan niet anders dan teleurgesteld zijn. Miljoenen mensen zijn sinds die tijd slachtoffer geworden van uitbuiting, onderdrukking en honger. Omdat vooral de grote landen keer op keer kozen voor een politiek van het recht van de sterkste, kregen ontelbaar veel mensen niet wat hen op basis van het ‘Handvest van de Verenigde Naties’ en de ‘Internationale verklaring van de rechten van de mens’ toekwam. Veertig jaar lang werd de wereld gedomineerd door de Koude Oorlog tussen de westerse wereld en het zogenaamde Oostblok. Die tegenstelling bedreigde het voortbestaan van de planeet en maakte dat miljarden dollars onttrokken werden aan het terugdringen van armoede, onwetendheid en uitsluiting van mensen. Toen de oude tegenstelling tussen het Westen en het Oosten (de bipolaire wereld) ten einde kwam, kwamen er nieuwe tegenstellingen en nieuwe brandhaarden boven die een ondermijning vormen van de internationale rechtsorde die iedereen zegt na te streven.

Nu het eerste decennium van de 21ste eeuw ten einde loopt, doen zich in een groot deel van de wereld spanningen voor tussen de internationale machtsorde en de internationale rechtsorde. De Verenigde Staten zijn in Irak verwickeld in een oorlog die in 2003 begon en waarmee de principes van de Verenigde Naties geschonden werden. Rusland viel in 2008 in strijd met de regels van de Verenigde Naties buurland Georgië binnen, nadat dat land met illegaal geweld zijn afgescheiden provincie had geprobeerd terug te veroveren. China onderdrukt Tibet en onthoudt zijn bevolking tal van door de VN geproclameerde rechten van de mens. De Europese Unie koerst af op een nieuw verdrag dat haar de bevoegdheid geeft om elders ter wereld militair op te treden. De NAVO heeft de hele wereld inmiddels tot haar interventiegebied gemaakt. De economische competitie tussen grootmachten als Amerika, de Europese Unie, Rusland, China en India leidt keer op keer tot het negeren van mensenrechten. Het streven naar meer geld en macht blijkt zwaarder te wegen dan het beschermen van mensen. Multinationals zijn vaak machtiger dan nationale staten, directeuren machtiger dan ministers en raden van bestuur machtiger dan gekozen parlementen. Noodzakelijke medicijnen worden niet verstrekt aan hen die ze nodig hebben wanneer daar geen geld aan verdiend kan worden. Voedsel wordt onthouden of juist gedumpt, waarbij economische en niet de humanitaire overwegingen de doorslag geven. Datzelfde geldt in veel gevallen voor de steun van landen aan dictatoriale regimes.

Gevraagd naar wat hij vond van de Westerse beschaving zei Mahatma Gandhi ooit: “Dat lijkt me een goed idee.” Een vergelijkbaar diepzinnig antwoord zou hij wellicht gegeven hebben op de vraag naar zijn mening over een internationale rechtsorde, een Handvest van de Verenigde Naties, universele mensenrechten en vrijheden. Ook hier gaat het er uiteindelijk om dat we de daad bij het woord voegen. De internationale orde moet meer zijn dan een vijgenblad waarachter de schande van internationaal onrecht verborgen gaat.

Dat uitgangspunt geldt voor alle betrokkenen, dus ook voor Nederland en de Europese Unie. Dat zijn de twee niveaus waar de Nederlandse burger via de nationale politiek de grootste invloed op heeft. Wanneer we onze steun uitspreken voor een rechtvaardige internationale rechtsorde, internationaal erkende mensenrechten en fundamentele vrijheden, dan moet dat in onze maatschappelijke en politieke praktijk te zien zijn. Dat geldt voor de Nederlandse samenleving, de Nederlandse politiek en dat geldt ook voor onze eigen partij.

2. MONDIALE VRAAGSTUKKEN

GLOBALISERING

In september 2000 formuleerde de internationale gemeenschap onder leiding van de Verenigde Naties haar ambitieuze mondiale ‘millenniumdoelen’³:

- Uitbanning van extreme armoede
- Alle kinderen gaan naar school
- Vrouwen en mannen hebben dezelfde rechten
- Uitbanning van kinder- en moedersterfte
- Bestrijding hiv/aids, malaria en andere ziektes
- Een duurzamer milieu
- Veilig drinkwater
- Meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp

De afkondiging van de millenniumdoelen, en de koppeling daarvan aan een streefdatum (2015), was een teken van hoop en durf, dat mensen wereldwijd inspireerde. Maar bijna tien jaar verder ziet de tussenstand er allesbehalve goed uit. De globalisering leek kansen te bieden op een *global village* waarin naar iedereen wordt omgekeken. In werkelijkheid echter heeft de globalisering de verschillen tussen rijk en arm juist groter gemaakt.

Om de millenniumdoelen te realiseren, moet er heel veel extra gebeuren. Vooral in Sub-Sahara Afrika, waar de meeste landen sinds 1980 nagenoeg even arm zijn gebleven of zelfs verder zijn verarmd. Het goede nieuws is dat een groot aantal Aziatische landen zich de laatste decennia met toenemend succes wél aan de extreme armoede heeft weten te ontworstelen. Ook in Latijns-Amerika zijn landen te vinden die in korte tijd een indrukwekkende ontwikkeling hebben doorgemaakt.

Het tegengaan van mondiale armoede is niet alleen een daad van solidariteit, maar ook van gezond verstand. Landen als Somalië hebben we uit elkaar zien vallen, omdat er geen centrale gelegitimeerde staatsstructuur meer bestaat – omdat de staat niets te bieden heeft aan zijn bevolking. Geen veiligheid, geen bescherming, geen ontwikkeling. Dergelijke ‘falende staten’ worden alom als een bedreiging van de mondiale stabiliteit ervaren. De piraterij aan de kust van Somalië, en de schade daarvan voor de internationale handelsvaart, is een sprekend voorbeeld. Het is van enorm belang om dit soort ontwikkelingen te voorkomen.

Voor een eerlijkere vorm van globalisering is een ander ‘recept’ nodig dan tot nu toe is gevolgd. Dat is des te belangrijker na de economische crisis van 2008. Daarvoor hebben wij als SP al vergaande voorstellen gedaan.⁴ Neoliberales globalisering is de afgelopen decennia per saldo geen oplossing gebleken, eerder een oorzaak voor de problemen waar vooral Afrika maar ook andere landen mee te kampen hebben – problemen als gestegen voedselprijzen, klimaatcrisis, extreme armoede en de enorme schuldenlast van ontwikkelingslanden.

Er vindt een concentratie van economische macht plaats binnen een steeds kleiner aantal transnationale ondernemingen. Hun machtspositie wordt nog versterkt doordat publieke sectoren in toenemende mate geliberaliseerd worden, vaak onder internationale druk van organisaties als de Wereldhandelsorganisatie en het IMF.

Allerlei beleidsterreinen worden zo onttrokken aan de zeggenschap van overheden. Pleidooien voor goed bestuur en democratisering in ontwikkelingslanden verdienen onze ondersteuning, zolang deze pleidooien geen dekmantel zijn voor het terugdringen van overheden en ze de machtsbalans niet verder doen verschuiven ten gunste van internationaal opererende bedrijven.

ONZE VOORSTELLEN:

1. In geen enkel land mag de privatisering van publieke diensten worden opgelegd. Uitgangspunt moet het belang van de bevolking van het betreffende land zijn. Het bewerkstelligen van basisvoorzieningen voor alle mensen staat voorop.
2. Arme landen, vooral in Afrika, moeten de gelegenheid krijgen hun economieën te ontwikkelen en hun eigen importbeleid vast te stellen. Rijke landen, vooral de Westerse industrielanden, moeten hun markten juist openen voor deze arme landen. Verboden, beperkingen en heffingen op importen uit die landen moeten worden afgeschaft. Nederlandse importbeperkingen moeten worden afgebouwd.
3. Nederland moet in Europees verband stappen ondernemen om het EU-systeem van landbouwsubsidies en tariefmuren af te schaffen, waar dit schadelijk is voor de import van landbouwproducten uit ontwikkelingslanden.
4. Er moeten stappen worden genomen tegen de migratie van geschoolde vakmensen vanuit de ontwikkelingslanden naar de geïndustrialiseerde wereld. Daarbij valt te denken aan uitwisselingsprojecten.
5. Structurele technologische ontwikkeling in arme landen moet worden ondersteund.
6. De invloed van multinationale ondernemingen op de politiek moet zichtbaar worden gemaakt en aan banden worden gelegd, onder andere door hun lobbyactiviteiten te onderwerpen aan wettelijke bepalingen.
7. De richtlijnen die de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft opgesteld voor multinationale ondernemingen, krijgen een meer verplichtend karakter.
8. Uitbouwen van initiatieven voor meer 'ketenverantwoordelijkheid': Nederlandse bedrijven worden verplicht ervoor te zorgen dat de producten die ze internationaal inkopen op een menswaardige manier zijn gemaakt, in de hele productieketen. Zonder kinderarbeid of andere vormen van schending van mensenrechten en zonder illegale milieupraktijken. Die keten moet transparant zijn. Een aantal SP-moties hierover zijn in de Tweede Kamer aangenomen.

WAPENHANDEL

Internationale wapenhandel verzwakt de positie van ontwikkelingslanden nog verder en ondermijnt de kansen van de bevolking op een beter leven. Deloedgolf van lichte wapens vergroot de kans dat bestaande conflicten uitgroeien tot bloedige confrontaties. De export van 'overtollige' wapensystemen uit het Westen naar ontwikkelingslanden ontregelt hun maatschappelijke structuren en maakt vreedzame ontwikkeling nagenoeg onmogelijk. Nederland stond in 2006 vijfde op de lijst van wapenexporterende landen.⁵ Dat maakt het optreden van Nederland tegen internationale wapenhandel en haar gevolgen ongelooftwaardig.

ONZE VOORSTELLEN:

1. Nederland moet zich in internationaal verband sterk maken voor beperkingen op wapenexporten.
2. De Nederlandse wapenexport moet worden verminderd.

VLUCHTELINGENPROBLEMATIEK

De wereld wordt geconfronteerd met enorme vluchtelingenstromen als gevolg van oorlog, geweld, onderdrukking en armoede. Het uiteenvallen van Joegoslavië en Somalië leidde tot gigantische vluchtelingenstromen. De Amerikaanse invasie van Irak joeg door de daaropvolgende burgeroorlog en ontwrichting van de samenleving miljoenen Irakezen naar het buitenland. De Russisch-Georgische zomeroorlog van 2008 deed tienduizenden op de vlucht slaan. De oorlogen op het Afrikaanse continent brengen steeds weer hele volksverhuizingen op gang en vernietigen de basis voor economische ontwikkeling.

Het is wrang dat het overgrote deel van de opvang van vluchtelingen voor rekening van de arme landen komt. Rijke landen als Nederland hebben maar in beperkte mate te maken met de wereldwijde vluchtelingen- en migratieproblematiek. Toch krijgt dat deel van de problematiek de meeste media-aandacht en wordt er van politieke partijen verwacht dat zij juist daarover standpunten innemen.

Een betere wereldwijde verdeling van de welvaart zal veel kunnen bijdragen aan het beëindigen en voorkomen van regionale conflicten en daarmee aan de ontwrichtende vluchtelingenstromen. Daarnaast is opvang

van vluchtelingen een zaak van beschaving en internationale solidariteit. De zuinigheid van rijke landen bij de ondersteuning van de vluchtelingenorganisatie van de VN (UNHCR) kan niet luid genoeg bekritiseerd worden. Fort Europa (het rigoureuze afsluiten van de grenzen van Europa voor vluchtelingen) is geen oplossing voor deze problemen.

Nederland moet meer bijdragen aan het oplossen van de noden van de wereld door veel ruimhartiger haar aandeel te nemen in het opvangen van vluchtelingen en het bieden van asiel aan hen die bedreigd worden. De opvang van asielzoekers en illegalen dient humaner te worden. Aan het opsluiten van zogenaamde illegalen in vreemdelingenbewaring en bajesboten dient een einde te komen.

Er wordt nu gaandeweg een asiel- en migratiebeleid in EU-verband ontwikkeld. Dat beleid biedt minimumnormen voor de behandeling van asielzoekers en de beoordeling van de asielverzoeken. Daarmee draagt de Europese Unie bij aan helderheid en eerlijkheid bij het opvangen van vluchtelingen en migranten. Ook wordt zo voorkomen dat landen gaan concurreren om de strengste toelatingseisen. Maar die normen mogen niet uitgelegd worden als maximumnormen, waardoor Nederland geen 'humaner' beleid zou mogen voeren dan voortvloeit uit de Europese richtlijnen.

ONZE VOORSTELLEN:

1. De Europese minimumnormen in het asiel- en migratiebeleid moeten niet worden uitgelegd als maximumnormen. Nederland moet de afgesproken spelregels van de Conventie van Genève onverkort opvolgen.
2. De opvang van asielzoekers en illegalen dient humaner te worden. Aan het opsluiten van zogenaamde illegalen in vreemdelingenbewaring en bajesboten dient een einde te komen.
3. Het wegwerken van wachttijden en wachtlijsten bij het Europees Hof dient grote prioriteit te krijgen.

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

De vluchtelingenstroom wordt deels veroorzaakt door armoede en onderontwikkeling. Ook vanuit het oogpunt van versterking van de internationale rechtsorde moet het Nederlandse beleid voor ontwikkelingssamenwerking zich concentreren op de minst ontwikkelde landen. Internationale solidariteit kan landen helpen uit de armoedeval te ontsnappen en ze behoeden om verder in verval te geraken en steeds instabiel te worden. Daarbij moet de nadruk liggen op onderwijs en gezondheidszorg, met extra aandacht voor gezondheidseducatie en -voorlichting. Ook moet daarbij de positie van vrouwen in ontwikkelings- en democratiseringsprocessen meer aandacht krijgen.

Hulp moet meer gecoördineerd en geharmoniseerd worden. Het is onwenselijk dat er allerlei 'tussenlagen' van hulp bestaan. Om deze reden moet de ontwikkelingshulp, die Nederland aan de Europese Unie geeft via bijvoorbeeld het Europees Ontwikkelingsfonds, worden afgebouwd. In plaats daarvan moet de Nederlandse bijdrage worden opgenomen in de multilaterale hulp die gegeven wordt via de VN, inclusief de (hervormde) Wereldbank en het IMF. Dit heeft als bijkomend voordeel dat de bijdragen voor armoedebestrijding en het halen van de millenniumdoelen omhoog kunnen.

Op dit moment gaat te veel Europees ontwikkelingsgeld op aan de bureaucratie en het verdedigen van EU-belangen zoals het indammen van de migratie uit Afrika, terrorismebestrijding en vrijhandel. Nederland kan meer geld vrijmaken voor armoedebestrijding door de kwijtschelding van exportkrediet schulden (schulden van ontwikkelingslanden bij Nederlandse bedrijven) niet langer te financieren uit het ontwikkelingsbudget. Dit geldt ook voor allerlei militaire activiteiten die uit het budget voor ontwikkelingssamenwerking worden betaald. Wij vinden: als militairen het doen, dan levert defensie de poen.⁶ Bovendien is het nu zo dat ontwikkelingsorganisaties eerst een eigen bijdrage moeten betalen voordat zij in aanmerking komen voor overheidsfinanciering. Dit stelsel (ingevoerd door de vorige minister van Ontwikkelingssamenwerking) moet worden afgeschaft. Door dit stelsel verspillen ontwikkelingsorganisaties hun tijd en energie aan onderlinge concurrentie. Ook gaat hierdoor veel ontwikkelingsgeld zitten in dure 'hongerbuikreclames' om meer donateurs te trekken. Dit geld kan zinvoller geïnvesteerd worden.

ONZE VOORSTELLEN:

1. Het Nederlandse ontwikkelingsbeleid moet zich concentreren op de minst ontwikkelde landen, vooral in Sub-Sahara Afrika, zodat die landen zelfvoorzienend kunnen worden.
2. De hulp moet door de VN worden gecoördineerd en geharmoniseerd. Bilaterale en kleinschalige hulp, waar de

- bevolking rechtstreeks bij betrokken is, moet worden uitgebreid en afgestemd op de VN-hulp.
3. De eigen bijdrage voor ontwikkelingsorganisaties wordt afgeschaft. Er wordt een kwaliteitstoets ingevoerd.
 4. Kwijtschelding van exportkrediet schulden moet niet meer uit het ontwikkelingsbudget gefinancierd worden. De kwijtschelding moet onder strikte voorwaarden worden versneld. Repressieve regimens mogen hierdoor niet worden geholpen.
 5. Militaire taken mogen niet gefinancierd worden uit het ontwikkelingsbudget. Dat geldt voor zowel Nederlandse als EU-uitgaven.

HUMANITAIRE INTERVENTIES

Beelden van menselijke rampspoed, breed uitgemeten op tv-schermen in de welvarende wereld, vormen een sterke stimulans voor pleidooien om 'iets te doen'. Het concept van de humanitaire interventie (uiteengezet in het Canadese document 'Responsibility to Protect'⁷) is daarvan een officiële uitingsvorm. Volgens dat concept zou een humanitaire 'inval' in een land gerechtvaardigd zijn wanneer de burgers van dat land niet langer beschermd worden door de staat. Daarbij wordt de besluitvorming van de VN-Veiligheidsraad omzeild.

Zo'n beleid draagt grote risico's met zich mee. Ondanks de gemakkelijke beeldvorming waarbij soldaten de slachtoffers te hulp schieten, gaan humanitaire interventies vaak gepaard met veel burgerslachtoffers.⁸

Humanitaire interventies ondermijnen het internationale recht. De VS gebruikten immers vergelijkbare argumenten om de aanval op Irak te rechtvaardigen. Zo kan elk besluit buiten de VN-Veiligheidsraad om gerechtvaardigd worden door nobele motieven; de binnenvallende macht zegt altijd te handelen in het belang van de bevolking. Er zijn, sinds de oprichting van de VN, tientallen voorbeelden van 'humanitaire' invasies en interventies die door veel landen heel anders werden gezien.

Het is maar de vraag of er meer dan noodhulp kan worden geboden onder oorlogsomstandigheden. Ook zal de aanwezigheid van een buitenlandse militaire macht tot gevolg hebben dat andere (vooral aangrenzende) landen zich tegen de invasiemacht keren. Daarbij is de precedentwerking van groot belang: zelfs als er sprake is van een gerechtvaardigde humanitaire interventie, wie zegt dat een volgende invasie niet heel andere belangen dient? Humanitaire interventies mogen nooit gebruikt worden als een versluierde poging om een regering omver te werpen.⁹

Op dit moment is militair ingrijpen zonder VN-resolutie al mogelijk op basis van het VN-Genocideverdrag uit 1948. Dit verdrag omschrijft 'genocide' nauwgezet en legt landen die het verdrag hebben ondertekend de plicht op in te grijpen bij dreigende genocide. Mede om die reden zijn landen en internationale organisaties zeer terughoudend in het gebruik van de kwalificatie 'genocide'. Vaak wordt dit begrip pas gebruikt na beëindiging van het conflict. Om dit vluchtgedrag tegen te gaan, is het van belang om genocide in een vroeg stadium vast te stellen. Als een interventie wordt voorgesteld met het exclusieve doel om een dergelijke massaslachting tegen te gaan, dan zal de SP daar positief tegenover staan.

ONS VOORSTEL:

1. De VN moet op basis van het Genocideverdrag uit 1948 het concept van de humanitaire interventie nader definiëren.

TERRORISMEBESTRIJDING

In de Koude Oorlog stond 'het vrije Westen' tegenover 'het communistische Oosten'. De rest van de wereld was op de een of andere wijze deelgenoot aan deze mondiale verdeling in vijandige machtsblokken. Maar na de val van de Muur en zeker na de aanslagen van 11 september 2001 noemen steeds meer landen het 'internationale terrorisme' als hoofdvijand. De NAVO definieert de 'strijd tegen het terrorisme' als een van haar hoofdtaken, en ook landen als Rusland en China noemen terrorisme vaak de voornaamste vijand. De Europese Unie heeft de afgelopen jaren een groot aantal afspraken gemaakt om het hoofd te bieden aan terroristische bedreigingen. Daarmee is het begrip 'terrorisme' zeer diffuus geworden.

Het zogenoemde 'islamitische terrorisme' heeft de oorlog verklaard aan de grootmachten van de wereld, met name de Verenigde Staten van Amerika. Door middel van terreur wil men de heersende machten in verlegenheid en diskrediet brengen, en de bevolking van machtige landen een machteloos gevoel geven. Het uiteindelijke doel is om een einde te maken aan de Westerse dominantie in islamitische landen. De terroristische aanslagen op de

Verenigde Staten in 2001, maar ook de dramatische aanslagen in onder meer Indonesië, Spanje en Groot-Brittannië hebben de gedachte dat het vooral om praatjesmakers ging voorgoed uitgewist. De strijdwijze van terroristische organisaties stelt landen en internationale samenwerkingsverbanden voor grote problemen. Het streven naar internationale maatregelen ter bestrijding van dit nieuwe internationale terrorisme is dan ook van het grootste belang.

De door de Verenigde Staten uitgeroepen 'oorlog tegen terrorisme' is geen oplossing, maar draagt juist bij aan het probleem. Door met veel militair geweld landen binnen te vallen heeft de VS op brute wijze de voedingsbodem voor het internationale terrorisme doen toenemen. Vooral de illegale inval in Irak maakt dat duidelijk. Wat begon als een strijd tegen een dictator, die bovendien op valse gronden werd gevoerd (de leugens over de Iraakse massavernietigingswapens), werd al snel een bloedige confrontatie tussen islamitische groeperingen, terroristen en Amerikaanse troepen. Dit alles ging ten koste van de Iraakse bevolking. Osama bin Laden kreeg in Irak het slagveld dat hij met zijn aanslagen op de Verenigde Staten had beoogd.

In het terechte streven om burgers tegen het terrorisme te beschermen, tasten veel staten juist de rechtspositie van diezelfde burgers aan. In veel landen zijn de afgelopen tien jaar maatregelen genomen die inbreuk maken op het Handvest van de Verenigde Naties en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.¹⁰ Ook op deze manier krijgen de terroristen precies wat zij willen: de ontwrichting van de rechtsstaat. Denk aan de toegenomen bevoegdheden van inlichtingendiensten om burgers af te luisteren. Of aan de Amerikaanse gevangenis te Guantanamo Bay. Bovendien worden er op andere plekken – meestal in niet-Westerse landen – nog veel meer gevangenen buiten de wet om vastgehouden. Hun vervoer daar naar toe (een proces dat bekend staat als 'rendition') vond plaats met de bedoeling om marteling mogelijk te maken. Sommige gevangenen werden door de Amerikaanse inlichtingendiensten zelf gemarteld.¹¹

Het (overbelaste) Europees Hof voor de Rechten van de Mens is een van de instituten die ons moeten beschermen tegen zulke inbreuken op de rechtsstaat. Een democratische maatschappij moet met democratische middelen worden beschermd, anders zal ze een weg opgaan waar alleen haar tegenstanders baat bij hebben. Daarbij is angst een slechte raadgever. Het pleidooi voor handhaving van de democratische rechtsstaat is geen teken van zwakte, maar van kracht.

Een belangrijk onderdeel van de strijd tegen terrorisme is het aanpakken van de voedingsbodem voor en rekrutering door terroristische organisaties. Beleid dat gericht is op terrorisme als een geïsoleerd verschijnsel, los van elke maatschappelijke context, is gedoemd te mislukken. Wie de voedingsbodem voor terrorisme wil wegnemen, doet er wijs aan de mensenrechten wereldwijd te beschermen en te bevorderen. Daartoe horen zeker ook het recht op leven, voedsel, veiligheid, onderdak, onderwijs en een levensstandaard die gezondheid en welzijn bevordert. Hoe beter wereldwijd aan die rechten gewerkt wordt, hoe holler de kritiek van hen die de beschaving als bedreiging zien. En hoe minder mensen zich zullen laten rekruteren voor het internationale terrorisme.

ONZE VOORSTELLEN:

1. De voedingsbodem voor terrorisme en de basis voor rekrutering van terroristen moeten worden weggenomen door de opbouw van een solidaire internationale rechtsorde, gebaseerd op de millenniumdoelen. In die rechtsorde moeten interventieoorlogen worden uitgesloten en moeten de universele rechten van de mens centraal staan.
2. De democratische rechtsstaat mag niet worden afgebroken ten bate van een 'oorlog tegen terrorisme'. De burgerrechten, waaronder de bescherming van de privacy, mogen niet worden geschonden. Maatregelen die alleen specifieke bevolkingsgroepen raken, zijn onaanvaardbaar. Het toezicht op de organisaties voor terrorismebestrijding moet worden versterkt.
3. Internationale samenwerking met inlichtingen- en veiligheidsdiensten van andere landen moet getoetst worden aan de wetgeving van de rechtsstaat.
4. Er worden geen Nederlandse staatsburgers uitgeleverd aan het buitenland.
5. Het Nederlandse mensenrechtenbeleid moet waar nodig worden bijgesteld in overeenstemming met de universele verklaring van de rechten van de mens. De bijbehorende sancties moeten consequent worden toegepast op alle landen die mensenrechten schenden.
6. Er moet een internationaal onderzoek komen naar het aanhouden en zonder vorm van proces naar andere landen overbrengen, ondervragen, martelen en vasthouden van personen die worden verdacht van terrorisme.

3. VERANDERENDE INSTITUTIES

INTERNATIONALE ECONOMISCHE INSTITUTIES

Het is belangrijk om mondiale instellingen zoals de Wereldbank, het IMF en de Wereldhandelsorganisatie verregaand te hervormen. Het beleid dat onder invloed van deze instellingen tot nu toe vooral gericht is op het in sneltreinvaart privatiseren en liberaliseren van publieke diensten in ontwikkelingslanden, ondermijnt de mogelijkheden van ontwikkelingslanden voor het voeren van een doeltreffend beleid om de armoede te bestrijden. Veel van deze landen kunnen niet voldoende leerkrachten en overheidspersoneel in dienst nemen vanwege de strenge budgettaire eisen van het IMF. Kwijtschelding van schulden wordt vaak als wisselgeld gebruikt bij het privatiseren en liberaliseren van publieke diensten.

Vakmensen opgeleid in ontwikkelingslanden migreren in groten getale naar de rijke wereld: de *brain drain*. Binnen de Europese Unie wordt zelfs overwogen om een 'blauwe kaart' in te voeren naar het voorbeeld van de Amerikaanse 'green card'. In plaats van geschoolde vakmensen weg te lokken uit hun eigen landen waar zij hard nodig zijn, zou deze vorm van arbeidsmigratie juist ontmoedigd moeten worden.

Als gevolg van het wereldwijd afgedwongen liberale handelsbeleid zijn strategische voedselvoorraden afgebouwd. Ontwikkelingslanden mogen hun markten ook niet langer beschermen. Daardoor worden zij overspoeld met gesubsidieerde producten uit het Westen. Verder zien veel arme landen zich gedwongen te bezuinigen op doorgaans al minimale investeringen in de landbouw. Het systeem van landbouwsubsidies van de EU heeft een zeer negatieve invloed op de kansen van ontwikkelingslanden om hun producten af te zetten.

Ontwikkelingslanden verdienen onze steun bij het verhogen van hun voedselproductie zodat hongersnoden gaandeweg uitgebannen kunnen worden. De politiek van de Europese Unie draagt daartoe momenteel niet bij. Door bijvoorbeeld de Europese biobrandstofrichtlijn, maar ook door middel van het afsluiten van Economische Partnerschap Akkoorden (EPA's) met de voormalige koloniën in Afrika, de Caraïben en de Pacific, worden arme landen eerder gehinderd dan geholpen om hun eigen voedsel te produceren. Bij het openbreken van de markten en het liberaliseren van publieke diensten in het kader van de EPA's gaat de EU zelfs verder dan de Wereldhandelsorganisatie (*World Trade Organization, WTO*). Deze wereldhandelsorganisatie, waarbij in de zomer van 2008 153 landen waren aangesloten, is gericht op het bevorderen van vrijhandel.

Nederland hoort in internationaal verband te pleiten voor meer geld voor armoedebestrijding. Dat zou kunnen door de invoering van een zogeheten Tobin-belasting, een belasting op (speculatieve) internationale financiële transacties. Ook door het aanpakken van belastingparadijzen kan extra geld worden opgebracht voor de ontwikkeling van arme landen.

Door in de Wereldbank en het IMF arme landen een echte stem te geven en de dominantie van rijke landen te verminderen, kan er meer aandacht komen voor de noden en oplossingsvoorstellen die gebaseerd zijn op de kracht en weerbaarheid van de mensen in ontwikkelingslanden. Om diezelfde reden moet de WTO een gewone VN-instelling worden. Dat kan een stap zijn op weg naar een eerlijke vorm van globalisering. Als de WTO slechts de handelsbelangen van de rijke landen blijft beschermen, moet ze ontbonden worden.

Het idee dat meer zeggenschap voor arme landen de effectiviteit van mondiale organisaties zou aantasten, is trouwens kortzichtig. In de praktijk blijkt democratisering een essentiële voorwaarde te zijn voor structurele vooruitgang en maatschappelijke stabiliteit.

ONZE VOORSTELLEN:

1. De Wereldbank en IMF moeten verregaand worden gereorganiseerd. De invloed van ontwikkelingslanden in deze organisaties moet toenemen om tot een rechtvaardiger beleid te komen.
2. De WTO moet een VN-instelling worden. Als de WTO de belangen van de arme landen niet beter behartigt, dan moet zij worden ontbonden.
3. Het systeem van EU-landbouwsubsidies, inzoverre dit schadelijk is voor de ontwikkelingslanden, moet worden afgeschaft.
4. Nederland moet in internationaal verband pleiten voor een Tobin-belasting op valuta-transacties.
5. Nederland moet zelfstandig en in internationaal verband optreden tegen belastingparadijzen.

INTERNATIONALE SAMENWERKING

Bovenop de werking van de vrije markt dreigen nieuwe catastrofes als grondstoffen- en energietekorten en klimaatverandering het armste deel van de wereldbevolking extra hard te treffen. Een deel van de slachtoffers zal binnen en buiten het eigen land op zoek gaan naar nieuwe mogelijkheden om te overleven, wat onvermijdelijk tot spanningen en conflicten leidt. Dit betekent dat we deze alomvattende wereldproblemen op zo'n manier op moeten lossen dat er zo veel mogelijk mensen worden geholpen. Dat is een kwestie niet alleen van solidariteit, maar ook van welbegrepen eigenbelang.

Momenteel kunnen de Verenigde Naties vaak niet de rol spelen van een overkoepelende wereldmacht die de mondiale problemen als de voedsel- en energiecrisis effectief aanpakt. Dat heeft onder andere te maken met de onwil van grote landen om de Verenigde Naties die positie te geven en de onmacht van de Verenigde Naties om zich tegen die grote landen teweer te stellen. Vanuit Nederland moeten we bijdragen aan de versterking van de Verenigde Naties en de daaraan verbonden organisaties. Dat betekent dat Nederland geen politieke of militaire steun mag geven aan operaties die de Verenigde Naties niet toestaan (zoals de Amerikaanse interventie in Irak). Ook de erkenning door Nederland van de onafhankelijkheid van Kosovo, die niet door de VN werd gelegitimeerd, was een ernstige fout. De kwalijke precedentwerking daarvan bleek duidelijk toen Rusland de onafhankelijkheid van Abchazië en Zuid-Ossetië erkende. Tegelijkertijd moeten we gebruikmaken van de bestaande mondiale instituties. De belangrijkste zijn de Verenigde Naties, de Europese Unie en de NAVO. Als lid van die instituties en organisaties moeten we blijven zoeken naar mogelijkheden om de transformatie van internationale machtsorde naar internationale rechtsorde te bevorderen of op zijn minst niet te belemmeren.

Na de Tweede Wereldoorlog nam de Europese samenwerking een hoge vlucht. Op het Haags Congres van 1948 werden ambitieuze voorstellen gedaan om oorlogen op het Europese continent te voorkomen door middel van verregaande economische en politieke samenwerking. Een jaar later ontstond de Raad van Europa, en daarna kwam het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens tot stand (EVRM). Dat verdrag erkent niet alleen de mensenrechten van alle inwoners van de lidstaten van de Raad van Europa, maar voorziet ook in een gegarandeerde rechtsgang bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. Inmiddels zijn alle Europese landen, met uitzondering van Wit-Rusland en het Vaticaan, lid van de Raad van Europa.

Dat het EVRM nodig is mag blijken uit de tienduizenden procedures die momenteel bij het Hof in Straatsburg aanhangig zijn. Dat de wachttijden en -tijden in Straatsburg zo enorm lang zijn, toont echter ook dat de lidstaten niet voldoende bereid zijn te doen wat het EVRM de Europese burgers belooft. Het wegwerken van wachttijden en -lijsten dient een hoge prioriteit te krijgen. Naast de Raad van Europa, die vooral betrekking heeft op mensenrechten, ontwikkelde zich de Europese economische samenwerking. Ook die had als doel om conflicten in de toekomst te voorkomen. Uit de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal ontwikkelde zich de Europese Economische Gemeenschap en uiteindelijk de Europese Unie. Tot een militaire tak kwam het aanvankelijk niet. Een vroege poging tot militaire samenwerking sneuvelde in 1954. Pas in het voorstel voor een Europese Grondwet kwam een militaire dimensie van de Europese Unie weer prominent op de politieke agenda.

De Europese militaire samenwerking voltrok zich aanvankelijk via blokvorming: door middel van de NAVO en het Warschaupact. Na de politieke omwenteling in Oost-Europa bleef alleen de NAVO over. Van groot belang waren de afspraken over het aantal wapensystemen zoals tanks, kanonnen en vliegtuigen die in de grensgebieden

mochten worden opgesteld. Dit was vastgelegd in het *Conventional Forces in Europe* (conventionele strijdkrachten in Europa)-verdrag¹² (CFE) tijdens de Koude Oorlog. Dit verdrag moest worden herzien omdat de legers van een aantal voormalige Warschaupactlanden, zoals Polen en Hongarije, nu deel uitmaken van de NAVO, waardoor de krachtsverhoudingen veranderd zijn. Conflicten over de interpretatie van de gemaakte afspraken verhinderen tot nog toe een herziening van die afspraken.

Sinds 1990 is de NAVO op zoek naar een nieuwe missie. Die lijkt zij gevonden te hebben door operaties uit te voeren ver buiten haar grondgebied. Zowel de militaire koers van de Europese Unie als die van de NAVO zijn verontrustend. Een agressieve NAVO en een gemilitariseerde EU zijn contraproductief bij het streven om van een internationale machtsorde te komen tot een internationale rechtsorde. Daarom is het zaak om vanuit Nederland verzet tegen die ontwikkeling te organiseren. De bepalingen in het Verdrag van Lissabon betreffende de militarisering van de Europese Unie moeten worden geschrapt om te voorkomen dat de EU zich gaandeweg als militaire grootmacht gaat gedragen en zich net als de VS het recht voorbehoudt om elders te interveniëren wanneer Uniebelangen op het spel staan. De beslissing van de NAVO om in het licht van de recente mondiale ontwikkelingen in 2010 een nieuw strategisch concept voor de organisatie te presenteren, vraagt vanuit Nederland om een antwoord. In die discussie dienen wij naar voren te brengen dat de NAVO zichzelf overleefd heeft en dat de wereld meer behoefte heeft aan mondiale dan aan transatlantische veiligheidsarrangementen. De rol die de NAVO daarin kan spelen moet afhankelijk worden gemaakt van de erkenning van de VN als de organisatie waar het mondiale geweldsmonopolie ligt.

De SP dringt al enige tijd aan op een nieuw strategisch concept voor de NAVO, zoals in het verkiezingsprogramma van 2006 is verwoord. De discussie daarover dient door de NAVO geagendeerd te worden. De SP heeft er bij de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken op aangedrongen dat de Nederlandse regering daarover een brede maatschappelijke discussie organiseert. De komende tijd moeten we erop toezien dat dit ook daadwerkelijk gebeurt. Dat kan ook omdat er in de Kamer tal van actuele zaken aan de orde komen die daarop betrekking hebben. Voorbeelden daarvan zijn: de uitbreiding van de NAVO met Kroatië en Albanië en het eventuele kandidaatlidmaatschap van Oekraïne en Georgië. In al deze gevallen is de SP tegen, mede omdat de NAVO nog geen nieuwe missie heeft. Ter gelegenheid van de 60ste verjaardag van de NAVO wordt er een *Declaration on Alliance Security* (verklaring over de Veiligheid van het Bondgenootschap) opgesteld. De discussie daarover moet resulteren in een wijziging van het beleid van de NAVO.

Ook buiten de NAVO en de EU kan vanuit Nederland gezocht worden naar tijdelijke of permanente bondgenoten om tot een solidaire internationale rechtsorde te komen. Zo is het wenselijk om nauwere banden aan te gaan met regionale niet-gebonden machten als Brazilië, Zuid-Afrika en India, om op die manier een tegenwicht te vormen ten opzichte van de grote mondiale machten.

Internationale allianties zijn essentiële bouwstenen bij het vormen van nieuwe bondgenootschappen voor een rechtvaardiger wereld. Ze symboliseren de vooruitgang van de internationale rechtsorde. Unilateraal optreden, zeker militair, is daarmee in strijd en dient door Nederland met kracht te worden bestreden.

Hoe meer verwickeld in NAVO- of EU-bevelsstructuren, hoe minder zeggenschap de Nederlandse regering en het parlement houden over de Nederlandse krijgsmacht. Dat stelt ons voor serieuze problemen. Delen van het leger of de ondersteunende infrastructuur kunnen betrokken raken bij militaire operaties die niet zijn goedgekeurd door het Nederlandse parlement. Dat gebeurde bijvoorbeeld in 2002 toen de Amerikaanse krijgsmacht krachtens de NAVO gebruikmaakte van Nederlandse vliegvelden, spoor-, auto- en waterwegen om legereenheden naar de Golf te transporteren en Irak binnen te vallen. Bij alle internationale afspraken die er in de toekomst worden gemaakt moeten voldoende garanties worden ingebouwd om ongewenste steun aan illegale oorlogen te voorkomen.

ONZE VOORSTELLEN:

1. Nederland dient de doctrine van de preventieve aanval af te wijzen en moet geen politieke of militaire steun geven aan operaties buiten de VN om.
2. Nationaal en internationaal onderzoek naar de besluitvorming die leidde tot de steun aan de illegale oorlog tegen Irak blijft noodzakelijk. Dat is onder andere van belang om herhaling te voorkomen.
3. Om tegenwicht te bieden aan de dominantie van grote machtsblokken moet Nederland actief samenwerken met andere democratische landen.
4. Het aantal conventionele troepen en wapensystemen in Europa moet worden ingeperkt. Daarom moet het oorspronkelijke *Conventional Forces in Europe*-verdrag weer in werking treden.
5. Buitenlandse bases op Europees grondgebied moeten worden verwijderd.

EUROPEES DEFENSIEBELEID

De Europese Unie maakte in de jaren na de Koude Oorlog een nieuwe ontwikkeling door. Naast de economische samenwerking begon de West-Europese gemeenschap haar eigen veiligheidsbeleid te ontwikkelen. Het einde van de Koude Oorlog creëerde een kans voor een verdere uitbouw van de EU, vooral in de periode dat de door de Amerikanen gedomineerde NAVO onzeker was over haar rol.

Na het Verdrag van Maastricht in 1991 en de monetaire unie kwam het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) tot stand. Daarmee vormde de aanzienlijke economische macht van Europa de basis voor een begin van een gezamenlijk buitenlandbeleid. Vanaf 2004 zijn er in dit verband diverse Europese militaire samenwerkingsinitiatieven tot stand gekomen. Het formuleren van de militaire ambities van de EU is een voorwaarde om snel en krachtig op te kunnen treden in probleemgebieden buiten de EU. De legers van de EU-lidstaten moeten sneller inzetbaar zijn, beter samen kunnen werken en voor inzet op grote afstand geschikt gemaakt worden. Vanaf 2010 moeten volgens diezelfde plannen nieuwe initiatieven worden ontwikkeld, waarbij gemikt wordt op intensievere en zwaardere militaire samenwerking gericht op interventie buiten het eigen grondgebied.

In 2004 is het Europese Defensieagentschap opgericht. De officiële doelstelling van het agentschap is “de defensievermogens op het gebied van crisisbeheersing te ontwikkelen, de Europese samenwerking inzake bewapening te bevorderen en uit te breiden, de Europese technologische en industriële defensiebasis te versterken, een concurrerende Europese markt voor defensie-uitrusting tot stand te brengen en het onderzoek te bevorderen”. Vervolgens is in 2006 de *European Gendarmerie Force* (EGF, Europese Politie-macht) opgericht door Frankrijk, Italië, Spanje, Portugal en Nederland. Het gaat om een zogeheten ‘robuuste en snel inzetbare politie-macht met militaire status’ die uit maximaal 900 personen bestaat en geleid wordt door een klein permanent hoofdkwartier. De EGF moet volgens de doelstellingen kunnen optreden tijdens alle fasen van crisisbeheersingsoperaties. De gendarmeriemacht moet zowel adviserende als uitvoerende politietaken kunnen uitvoeren. Verder zet de EU vanaf 2007 ‘*battlegroups*’ op. Dat zijn militaire eenheden van 1.500 gevechtssoldaten. Op basis van goedkeuring van de Europese Raad moeten zij binnen 5 à 10 dagen tal van verschillende acties uit kunnen voeren: crisismanagement, vredestaken, humanitaire en reddingsoperaties, maar ook terrorismebestrijding. Er zijn vijftien van dergelijke *battlegroups*. Nederland vormt één *battlegroup* met Duitsland en Finland, en één met Groot-Brittannië. Tamelijk onopgemerkt wordt er dus een Europees leger opgericht. De SP staat bijzonder terughoudend ten opzichte van de vorming en inzet van deze eenheden. Net als bij de *NATO Response Force* het geval is, zullen wij geen steun verlenen aan unilateraal bepaalde operaties die niet door de Veiligheidsraad zijn goedgekeurd.

In de in 2005 door Nederland en Frankrijk per referendum afgewezen Europese Grondwet werd behalve een Europees Defensieagentschap ook voorzien in versterking van de militaire samenwerking. In het nieuwe Europese verdrag is vastgelegd dat bepalingen van het Europees veiligheids- en defensiebeleid (EVDB) “geen inbreuk doen op de huidige bevoegdheden van lidstaten wat betreft de formulering en uitvoering van hun buitenlands beleid noch aan hun nationale vertegenwoordiging in derde landen en internationale organisaties, waaronder het lidmaatschap van een Lidstaat van de Veiligheidsraad van de VN”. Er is, kortom, geen federaal Europees buitenlandbeleid. Toch werden er al vóór 2009 plannen gemaakt om te komen tot een ‘versterkte samenwerking’ tussen de zes grootste landen van de EU, om het defensiebudget te verhogen en om 10.000 man ter beschikking te stellen van een Europese interventiemacht. Het gaat om Frankrijk, Duitsland, Engeland, Italië, Spanje en Polen. De positie van Nederland is daarin op dit moment nog niet bepaald. Als het nieuwe Europese verdrag ondanks de afwijzing door de Ierse kiezers alsnog van kracht wordt, is het mogelijk dat de zes grote landen een voorsprong nemen in het uitwerken van gezamenlijk beleid. Er worden al pleidooien gehouden voor een ‘Europa van twee snelheden’¹³. Vanaf 2010 zal gewerkt worden aan nieuwe Europese militaire samenwerkingsprogramma’s.

De opbouw van een Europese interventiemacht, al dan niet als concurrent van de NAVO, is geen oplossing voor grote veiligheidsproblemen in de wereld. Vredes- en politiemachten, ook van de EU, kunnen zinvol zijn, mits de doelen uitvoerbaar zijn en in overeenstemming met gelegitimeerde vredesoperaties. Voorbeelden zijn EUFOR in Bosnië en EUPOL in Afghanistan. Het opbouwen van een Europees leger dat overal in de wereld kan worden ingezet, is iets dat met kracht bestreden moet worden. Dat dit proces al gaande is, kan worden afgeleid uit het opzetten van een Europese Gendarmeriemacht en Europese *battlegroups*.

Het Nederlandse leger heeft als taak de bescherming van het Nederlandse grondgebied en het helpen bewaken

van de internationale rechtsorde, als onderdeel van door de VN gemandateerde vredesoperaties. Dat betekent dat het leger in overeenstemming met die doelen moet worden uitgerust. Wij wijzen elke deelname aan unilaterale interventieoorlogen af.

ONZE VOORSTELLEN:

1. De EU moet geen nieuw militair machtsblok worden. Militaire samenwerking moet zich beperken tot strikt defensieve afspraken. De bepalingen in het Verdrag van Lissabon betreffende de militarisering van de Europese Unie moeten worden geschrapt.
2. Nederland moet niet meewerken aan plannen voor een Europese internationale interventiemacht.
3. De al bestaande gendarmeriemacht en de EU-battlegroups mogen alleen worden ingezet in het kader van VN-gemandateerde operaties.

DE NAVO

Vanaf 1949 maakt Nederland deel uit van de NAVO. De belangrijkste afspraken voor Nederland gelden de collectieve zelfverdediging zoals vastgelegd in artikel 5 van het verdrag: een aanval op één is een aanval op alle. Voor de VS was en is de NAVO een middel om invloed op continentaal Europa uit te oefenen. De uitvoering van de afspraken van het verdrag werden steeds vastgelegd in een Strategisch Concept, waarin de politiek-militaire doelen van het bondgenootschap worden omschreven. Ook de militaire samenwerking wordt daarin geregeld, vanouds onder het bevel van een Amerikaan. Uitvloeisel van het verdrag is ook een reeks bilaterale verdragen waarin de plaatselijke militaire samenwerking tussen de verschillende strijdmachten geregeld wordt, vooral het stationeren van strijdkrachten van de bondgenoten op elkaars grondgebied. Daar werd in de jaren vijftig ook een nucleaire component aan toegevoegd. Die bestond uit het stationeren van grote aantallen Amerikaanse nucleaire strijdkrachten op het grondgebied van de bondgenoten, in Europa en Canada. Op het hoogtepunt van de Koude Oorlog in de jaren tachtig, waren er meer dan honderdduizend Amerikaanse manschappen en duizenden kernwapens gestationeerd op het Europese continent. Nog steeds handhaaft de NAVO nucleaire afspraken die het mogelijk maken om andere landen met kernwapens aan te vallen. Ook Nederlandse piloten met een atoomtaak zouden daar vanuit vliegbasis Volkel bij betrokken kunnen worden.

Na het einde van de Koude Oorlog en het wegvallen van het Warschaupact verdween de oorspronkelijke bestaansreden van de NAVO. In de loop van de jaren negentig werd gezocht naar een rol in de nieuwe wereldorde. Die werd uiteindelijk gevonden via uitbreiding. Uitbreiding niet alleen door het opnemen van de meeste voormalige Oost-Europese lidstaten van het Warschaupact, maar ook door de politiek-militaire strategie en de definitie van vitale belangen van de NAVO te verruimen. Dat gebeurde deels vanwege een bureaucratische reflex om de organisatie als zodanig voort te zetten, maar ook door sterke Amerikaanse druk om via de NAVO de bondgenoten aan zich te binden. Zoals de Amerikaanse senator Lugar het treffend zei tijdens een NAVO-conferentie in 1993: “NATO has to go out of area, or out of business.” (“De NAVO moet haar gebied uitbreiden of zich opheffen”)¹⁴

In het nieuwe Strategische Concept, dat in 1999 in Washington werd aangenomen, komt de hele wereld binnen het bereik van de NAVO te liggen. Doel is niet langer alleen het verdedigen van het eigen grondgebied, maar ook ingrijpen waar dat noodzakelijk is om vitale belangen te beschermen. De eerder aangehaalde Amerikaanse senator Lugar verklaarde op de NAVO-top van Riga in november 2006 dat toegang tot energie door het bondgenootschap gegarandeerd moest worden.¹⁵ De secretaris-generaal van de NAVO, De Hoop Scheffer, verklaarde in juni 2007 dat de NAVO pijpleidingen, waar olie en gas naar het Westen doorheen stroomt, moet bewaken.¹⁶

In de Kosovo-oorlog van 1999 werd het ‘out of area’-optreden in praktijk gebracht. Dit was niet alleen de eerste ‘out of area’-operatie maar was er bovendien één die niet was goedgekeurd door de VN-veiligheidsraad doordat Rusland zijn steun onthield. Doordat er in die situatie geen resolutie aan de Veiligheidsraad werd voorgelegd, werd een veto omzeild en kon de oorlog simpelweg beginnen.

Door een reeks van samenwerkingsverbanden, waarvan de belangrijkste de *Partnership for Peace* is, wordt samengewerkt met een groot aantal niet-NAVO-landen¹⁷ in de vorm van gezamenlijke militaire oefeningen dan wel uitwisselingsprogramma’s voor militair personeel. Tegelijk wordt door de grootste NAVO-lidstaten veel militair materieel geleverd. De samenwerkingsverbanden die daardoor ontstaan vormen voor de betrokken niet-NAVO-landen een opstap voor een volwaardig lidmaatschap. Op deze manier zijn de grenzen van de NAVO steeds

meer naar het oosten opgeschoven. Deze uitbreiding wordt door Rusland gezien als strijdig met de afspraken die in 1989 met de voormalige Sovjet-Unie zijn gemaakt. Volgens betrokken Amerikaanse diplomaten zou de toenmalige minister van Buitenlandse zaken Baker aan premier Gorbatsjov hebben beloofd dat de NAVO met geen millimeter (“*not one inch*”) zou uitbreiden. Die toezeggingen zijn echter nooit formeel vastgelegd.¹⁸ Wel werd vastgelegd dat er geen nieuwe strijdmachten gestationeerd zouden worden in Oost-Europa.

Ondertussen wordt vooral door de Verenigde Staten druk uitgeoefend om ook Oekraïne en Georgië bij het Atlantisch bondgenootschap te betrekken. Deze uitbreiding, gevoegd bij de eerdere, wordt door de Russische Federatie gezien als een ernstige bedreiging. De recente geschiedenis leert dat toetreding van Oost-Europese landen tot de EU vooraf wordt gegaan door toetreding tot de NAVO. Ook daarom zijn er in landen als Georgië en Oekraïne nogal wat voorstanders van een versneld NAVO-lidmaatschap. Gezien de escalerende effecten ervan in de verhoudingen met Rusland wijst de SP verdere uitbreiding van de NAVO af. Een verdere expansie is onnodig en onverstandig; ook is het redelijk om rekening te houden met Russische veiligheidsbelangen.

Als uitvloeisel van de nieuwe NAVO-strategie werden de oude NAVO-strijdkrachten geherstructureerd. Het oude concept was gebaseerd op het bestaan van grote zwaarbewapende dienstplichtigenlegers, die een conventionele oorlog in Centraal-Europa uit moesten kunnen vechten. De nieuwe wereldwijd opererende NAVO moest daarentegen de beschikking krijgen over (meer) amfibische strijdkrachten, luchtmobiele eenheden en strategische transportcapaciteit. De dienstplicht werd in de meeste lidstaten afgeschaft en ervoor in de plaats kwamen beroepslegers waarvan de kern werd gevormd door deze nieuwe mobiele strijdkrachten. Deze werden de afgelopen jaren in NAVO-verband georganiseerd, bijvoorbeeld als de *NATO Response Force*. Deze eenheden moeten met behulp van ondersteunende vuurkracht en geavanceerde verkennings- en communicatiemiddelen ver van huis opereren in ‘*out of area operations*’.

De laatste jaren kwam daar het concept van het raketschild bij: de door de NAVO uitgezonden troepenmachten en schepen moeten tegen raketten worden beschermd. Deze wapens behoorden steeds meer tot de uitrusting van potentiële tegenstanders en nieuwe typen ‘antiraketten’ werden ontwikkeld om ze neer te halen. De NAVO-strijdkrachten zouden door het schild van anti-raketten beschermd moeten worden. Daar is recent een aanzienlijk ambitieuzer plan bijgekomen – de *European Ballistic Missile Defence*.¹⁹ Dit is net als de kernbewapening een instrument om de Europese veiligheid te koppelen aan het Amerikaanse beleid. Dat gebeurt ook via de aanschaf van Amerikaanse wapensystemen zoals het gevechtsvliegtuig *Joint Strike Fighter*. Bilaterale bijeenkomsten van de VS met Polen en Tsjechië waar is besproken om in de laatste twee landen een raketschild te installeren, vergiftigen de verhoudingen in geheel Europa. Het raketschild is een verlengstuk van de nucleaire strijdkrachten van de VS. Zulke wapensystemen bieden per saldo geen extra bescherming, maar jagen veeleer een nieuwe wapenwedloop aan. Ontwapening, nucleaire ontwapening voorop, zou voor Europa een veel betere beleidsinzet zijn.

In de praktijk maakten veel interventies van de laatste jaren deel uit van een nieuwe offensieve strategie, die – zeker vanaf het aan de macht komen van president Bush in 2001 – bepaald werd door Amerikaanse belangen. Aangezien er binnen de NAVO verdeeldheid was over de nieuwe missie, werd een nieuwe politieke strategie ontwikkeld, die van ‘*coalitions of the willing*’ (bondgenootschappen van de gewilligen). Dat waren landen die bereid waren samen met de VS op te treden. Dit werd des te belangrijker na de mislukte VN-vredesoperaties van de jaren negentig, waarvan de Balkan, Rwanda en Somalië de meest bekende voorbeelden zijn. De alternatieve NAVO-strategie werd voorgesteld als een uitvoeringsconcept van de VN. Als de VN niet tot een besluit kon komen dan zou de NAVO als regionaal verbond optreden met een VN-mandaat. In de praktijk betekende dit dat operaties van ‘*coalitions of the willing*’, NAVO-lidstaten geleid door de VS, al snel als praktisch alternatief werden beschouwd wanneer het binnen de Veiligheidsraad aan gezamenlijkheid ontbrak. Impliciet werd daarmee de verantwoordelijkheid voor de ontstane problemen toegeschreven aan de landen die een veto uitspraken.

Op de NAVO-top van 2009 zal een aanzet worden gegeven voor een nieuw Strategisch Concept, waarna het nieuwe concept in 2010 vastgesteld moet worden. Het proces daarnaar toe biedt ons in Nederland de mogelijkheid voor het eerst, in een breed politiek en publiek debat, voorstellen te ontwikkelen om de NAVO om te bouwen naar een organisatie die uitsluitend handelt in overeenstemming met de Verenigde Naties en niet langer als verlengstuk van Amerikaanse politiek. Het is van groot belang om de trans-Atlantische relatie met de VS beslissend te veranderen. Niet om de Verenigde Staten te verzwakken, wel om ook het machtigste land van de wereld beter te integreren in de mondiale veiligheidsarrangementen en te binden aan een rechtvaardige internationale rechtsorde. Dat zal ook de burgers van de Verenigde Staten per saldo meer veiligheid en vooruitgang brengen.

ONZE VOORSTELLEN:

1. Er moet openheid komen over de oorspronkelijke verdragen waarin de afspraken over de nucleaire doctrine van de NAVO en de aanwezigheid van kernwapens op Europees grondgebied geregeld werden. De regering moet erkennen dat er kernwapens op Nederlands grondgebied liggen.
2. Amerikaanse kernwapens moeten worden verwijderd van Europese, dus ook van Nederlandse, bodem en worden vernietigd.
3. De nucleaire strategie van de NAVO, die tot gevolg kan hebben dat de NAVO als eerste kernwapens inzet, moet worden afgeschaft.
4. Een NAVO-rol in de beveiliging van energievoorzieningen is ongewenst, omdat dit het risico van interventieoorlogen heel dichtbij brengt.
5. Het *'Host Nation Support'*-verdrag met de VS moet worden herzien.
6. Geen deelname aan de *NATO Response Force* als deze wordt ingezet zonder VN-mandaat.
7. Geen Amerikaans raketschild in Europa, omdat het een stap in een nieuwe wapenwedloop is.
8. Geen uitbreiding van de NAVO zonder ingrijpende wijzigingen in het Strategisch Concept.

VERENIGDE NATIES

De VN heeft sinds haar oprichting vlak na de Tweede Wereldoorlog als doel gehad oorlogen te voorkomen. De VN moest een internationaal oorlogsvoorkomend instituut worden, dat niet alleen vrede nastreefde maar ook probeerde kwesties op te lossen die beschouwd werden als de voedingsbodem voor oorlog, zoals armoede, ziekte, achterstelling en etnische tegenstellingen. Zo zou in de loop der jaren idealiter een basis worden gelegd voor een wereldwijd bestuur. De praktijk is echter weerbarstig. Hoewel elk najaar in de Algemene Vergadering tientallen resoluties worden aangenomen om deze doelstellingen te bevorderen, worden deze alom gezien als goedbedoelde symbolische stappen, maar van beperkt praktisch belang. Zo worden resoluties voor daadwerkelijke nucleaire ontwapening al jaren met grote meerderheden aangenomen, en even zo vaak genegeerd. Van groter belang voor het oplossen van internationale crises is de Veiligheidsraad, waarvan de kern gevormd wordt door de vijf landen die als overwinnaars tevoorschijn kwamen uit de Tweede Wereldoorlog: de Verenigde Staten, Rusland (destijds de Sovjet Unie), China, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk die alle vijf permanente zetels hebben. De andere tien zetels worden om de twee jaar gekozen door de Algemene Vergadering. Om een resolutie aan te nemen is een meerderheid van negen stemmen vereist. Een afwijzende stem van een permanent lid – het vetorecht – is afdoende om een resolutie te blokkeren.

Deze structuur is van groot belang voor het oplossen of inperken van internationale crises. In feite weerspiegelt de Veiligheidsraad de internationale machtsverhoudingen, althans zoals die in het verleden bestonden. Een resolutie die daar wordt aangenomen weerspiegelt de kleinste mogelijke overeenstemming over de stappen die ten aanzien van een crisis moeten worden genomen. Zodra één van de vetomachten een resolutie beschouwt als strijdig met haar belangen, kan ze aanneming van de resolutie blokkeren. Hierdoor zijn de permanente leden, maar ook andere landen, geneigd om eventueel zelf te handelen als essentiële belangen in het geding komen. Dat betekent dat de bestaande procedure altijd kan worden geblokkeerd. In die crises waar wel overeenstemming over bereikt is, kunnen nationale legers worden ingezet als blauwhelmen om op te treden als vredehandhavers of zelfs vredeafdwingers. De zwakte daarvan is dat er geen troepenmacht direct onder de VN-structuur valt, waardoor de betrokken landen zelf de controle over hun troepen handhaven en als ze dat willen de VN-bevelsstructuur kunnen doorbreken. Door deze beperkingen komt het nooit voor dat bijvoorbeeld een Amerikaanse troepenmacht, of die van de andere permanente leden van de Veiligheidsraad, zich ondergeschikt maakt aan een VN-commandant. Hoogstens zal een Amerikaanse eenheid opereren onder een VN-mandaat, dat wil zeggen een resolutie van de Veiligheidsraad. In de afgelopen jaren was steeds vaker sprake van een zelfstandig optreden van de VS die met een 'bondgenootschap van gewilligen' ten strijde trekt, en daar achteraf toestemming voor vraagt van de Veiligheidsraad.

Nederland moet zich beperken tot vredehandhavende VN-operaties, en niet deelnemen aan vredeafdwingende operaties. In vredehandhaving (*'peacekeeping'*) worden voormalig strijdende partijen geholpen om samen hun gewelddadige conflict te beëindigen. Bij vrede afdwingen (*'peace enforcement'*) wordt de vrede van buitenaf opgelegd. Er wordt partij gekozen waardoor de vrede meestal niet blijvend is.

Er worden al jaren voorstellen gedaan om de samenstelling van de Veiligheidsraad te wijzigen of de regels te veranderen.²⁰ Zo zou een aantal leidende machten een permanente zetel moeten krijgen, zodat de raad een betere afspiegeling vormt van de nieuwe werkelijkheid die na de Koude Oorlog is ontstaan. Die wordt immers

niet meer bepaald door een paar supermachten. In de nieuwe, multi-polaire wereld zijn er ook regionale grootmachten zoals Duitsland, Brazilië, India, Japan en Zuid-Afrika die grote invloed uitoefenen op de internationale politiek. Voorstellen om de Veiligheidsraad te veranderen worden vaak gekoppeld aan veranderingen van de regels, zodat de oude vijf toch een dominante positie behouden.

Afschaffing van het vetorecht van de permanente leden is een belangrijk onderdeel van die voorstellen. Men redeneert dat meerderheidsbesluiten zullen leiden tot een slagvaardiger Veiligheidsraad, omdat enkele landen ze niet meer kunnen blokkeren. Maar deze redenering miskent de aard van de Veiligheidsraad. Het is immers geen boven de partijen staande internationale regering, maar een afspiegeling van de internationale machtsverhoudingen. Het is ondenkbaar dat één van de grootmachten een directe aantasting van haar eigen belangen zou toestaan door de uitvoering van een resolutie die met een meerderheid is aangenomen. Misschien is het wel haalbaar – omdat ook de permanente leden daar baat bij hebben – om het vetomechanisme te verzwakken. Dat zou mogelijk zijn door bijvoorbeeld een gevoelige kwestie die geblokkeerd wordt in de Veiligheidsraad voor te leggen aan de Algemene Vergadering, waar bijvoorbeeld een tweederde meerderheid een veto zou kunnen doorbreken.

De voorstellen om de samenstelling van de Veiligheidsraad te wijzigen zijn aanzienlijk realistischer want ook deels erkend door de permanente leden. De toegenomen invloed van de genoemde regionale machten moet ook in de Raad tot uiting komen. Het alternatief is dat deze invloed zijn belang verliest bij unilateraal bepaalde stappen, zoals gebeurde in de Kosovo-crisis van 1999 en bij de aanval op Irak in 2003. Het is ook van belang om grotere invloed vanuit de wereldbevolking op de Algemene Vergadering van de VN mogelijk te maken, bijvoorbeeld door de vertegenwoordigers te laten kiezen²¹. De vijf permanente leden van de Veiligheidsraad zijn tevens de erkende eigenaren van kernwapens. In het Non-Proliferatie Verdrag (NPV) hebben zij afgesproken dat ze geleidelijk aan kernontwapening moeten werken en verdere verspreiding (proliferatie) van kernwapens tegen moeten gaan. Het ontwikkelen van kernenergie mag volgens dat verdrag wel. Het Internationale Atoom- en Energie Agentschap (IAEA) moet op de naleving van dat verdrag toezien. Ondanks dit verdrag zijn er in de afgelopen decennia kernwapenstaten bijgekomen. Algemeen wordt aangenomen dat ook India, Pakistan, Israël en Noord-Korea over kernwapens beschikken.

De SP heeft zich altijd tegen de kernbewapening gekeerd. Het gaat daarbij niet alleen om afschaffing van de NAVO-kernwapens en de nucleaire strategie van de verdragsorganisatie. We staan ook voor algemene nucleaire ontwapening. Daarom steunen we nog steeds de voortdurende antikernwapencampagne van vredesactivisten, zoals die van Burgemeesters voor Vrede²².

ONZE VOORSTELLEN:

1. De samenstelling van de Veiligheidsraad van de VN moet veranderen in overeenstemming met de nieuwe machtsverhoudingen in de wereld. Regionale machten moeten een permanente zetel krijgen, afhankelijk van de grootte en bevolkingsomvang van de regio.
2. De rol van de Algemene Vergadering van de VN moet worden versterkt om impasses in de Veiligheidsraad te doorbreken.
3. De Algemene Vergadering moet de publieke opinie van de wereld beter weerspiegelen bijvoorbeeld door invoering van vertegenwoordigers gekozen door de bevolking van de landen die ze vertegenwoordigen.
4. De rol van het Internationale Atoom- en Energie Agentschap in het bestrijden van de proliferatie van kernwapens moet worden versterkt.
5. Voorstellen voor volledige nucleaire ontwapening, bijvoorbeeld door middel van een nucleair ontwapeningsverdrag, zoals aangenomen in VN-resoluties, moeten worden ondersteund.

BEGRIPPENLIJST

BATTLEGROUPS

Interventie-eenheden van de EU, samengesteld uit legeronderdelen van de EU-lidstaten.

CFE-VERDRAG

'CFE' staat voor '*Conventional Forces in Europe*'. Het CFE-verdrag is tijdens de Koude Oorlog afgesloten om het aantal wapensystemen (tanks, kanonnen, vliegtuigen) aan de grens van de NAVO met het vroegere Warschaupact te verminderen. Dit om de kans op een oorlog te verkleinen. Sinds het einde van de Koude Oorlog, het uit elkaar vallen van het Warschaupact en de uitbreiding in oostelijke richting van de NAVO wordt er onderhandeld over een te herzien CFE-verdrag.

EPA'S

Economische PartnerschapsAkkoorden zijn vrijhandelsakkoorden tussen de EU en de voormalige Europese koloniën (de armste landen ter wereld).

EUROPEES VERDRAG VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

Een Europees verdrag waarin mensen- en burgerrechten voor alle inwoners van de verdragsluitende staten zijn geregeld. Het verdrag is opgesteld in 1950 in navolging van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

EURO-MD / EUROPEAN MISSILE DEFENCE

Uitbouw van het Noord-Amerikaanse raketschild naar Europa, door in Polen een rakettenbatterij en in Tsjechië een radarinstallatie te plaatsen.

GENOCIDEVERDRAG

Het Verdrag betreffende de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide werd op 9 december 1948 getekend. De misdrijven waar het genocideverdrag over gaat vallen sinds 2001 onder de jurisdictie van het Internationaal Strafhof in Den Haag, als het land in kwestie de rechtsmacht van het Hof heeft erkend.

'HOST NATION SUPPORT'-VERDRAG

Een verdrag tussen de VS en een bondgenoot, waarin de aard en omvang van de logistieke steun voor Amerikaanse eenheden, die in dat land verblijven of er door reizen, wordt geregeld.

IMF

Het Internationaal Monetair Fonds is een organisatie die zich bezighoudt met de financiële betrekkingen tussen landen. Het werd samen met de Wereldbank in 1944 bij de overeenkomst van Bretton Woods opgericht in het kader van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog, en werd in december 1945 voor het eerst officieel in werking gesteld door 29 nationale regeringen. Het is een gespecialiseerde organisatie van de Verenigde Naties. Anno 2008 heeft het IMF 185 lidstaten. Het heeft 107 miljard dollar in leningen uitstaan aan 87 landen.

VN-MILLENNIUMDOELEN

In 2000 hebben regeringsleiders van 189 landen afgesproken om vóór 2015 de belangrijkste wereldproblemen aan te pakken. Er zijn acht concrete doelstellingen vastgelegd: de millenniumdoelen (zie hoofdstuk 2).

NATO RESPONSE FORCE

Interventiemacht van de NAVO met roulerende samenstelling. De NAVO-lidstaten leveren elk militaire eenheden voor een vaste periode. De bedoeling is om op korte termijn een interventiemacht samen te stellen.

OVSE

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (in het Engels afgekort als OSCE) is een politieke organisatie van 55 landen in Europa, Centraal-Azië en Noord-Amerika, die zich bezighoudt met de veiligheid en de samenwerking in Europa. De OVSE probeert vooral preventieve diplomatie te gebruiken om conflicten te voorkomen, of te beperken. Na een conflict biedt de organisatie bijstand bij de (weder)opbouw van democratie en rechtsorde. Voor het beheersen en oplossen van conflicten vestigt de OVSE kantoren in de betreffende gebieden.

VN-VEILIGHEIDSRaad

De Veiligheidsraad is het hoogste orgaan van de Verenigde Naties en heeft de primaire verantwoordelijkheid voor het handhaven van de internationale veiligheid en vrede, in het kader van de doelstellingen en beginselen van de Verenigde Naties. De Veiligheidsraad bestaat uit vijftien leden van de Verenigde Naties, waarvan vijf permanente leden: China, Frankrijk, Rusland (voorheen de Sovjet-Unie), het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. De overige tien landen worden telkens voor twee jaar gekozen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties; elk jaar worden er vijf nieuwe landen gekozen. Van deze tien landen zijn er drie uit Afrika, twee uit Azië, twee uit Latijns-Amerika, één uit Oost-Europa en twee uit een restgroep (West-Europa, Canada, Oceanië), waarvan minstens één uit West-Europa. Van de vijf Afrikaans-Aziatische landen is er altijd één Arabisch land dat beurtelings uit Afrika en Azië komt.

WERELDBANK

De Wereldbank werd in 1944 samen met het International Monetair Fonds opgericht tijdens de Bretton Woods-conferentie in de Verenigde Staten. Het centrale doel van de Wereldbank is het verminderen van armoede en het verbeteren van de levensstandaard door middel van duurzame economische groei.

WERELDHANDELSORGANISATIE

De Wereldhandelsorganisatie, (*WTO - World Trade Organization*) is erop gericht handel te stimuleren. Dat doet ze door landen te laten onderhandelen over het verlagen van invoertarieven, het afschaffen van regels die de hoeveelheid handel inperken, en gelijke regels voor handel te laten gelden voor alle landen. De WTO kan zelf geen regels maken; er kunnen alleen besluiten worden genomen als alle landen het met elkaar eens worden. Er had in 2005 een akkoord moeten zijn over een nieuw handelsverdrag, maar de onderhandelaars en de betrokken regeringen zijn er tot nog toe niet uitgekomen. Deze onderhandelingen worden de Doha-ronde genoemd, omdat in 2001 in die stad de ministers uit alle landen die lid zijn van de WTO bijeenkwamen.

EINDNOTEN

- 1 www.sp.nl/service/rapport
- 2 Zie het UN Charter op: www.un.org/aboutun/charter/
- 3 Voor een VN-rapport over de stand van zaken zie: *The Millenium Development Goals Report UN 2000*. Het rapport is te vinden op: www.un.org/millenniumgoals/
Voor een Nederlandstalige uitleg, zie: www.millenniumdoelen.nl
- 4 Zie het rapport *De lessen uit de kredietcrisis* door Agnes Kant (voorzitter SP-Tweede Kamerfractie) en Ewout Irrgang (voorvoerder financiën SP-Tweede Kamerfractie).
Het rapport is te vinden op: www.sp.nl/service/rapport/081027_ludkcrisis.pdf
- 5 Zie: www.stopwapenhandel.org/publicaties/factsheets/materieelverkoop.pdf
en: www.stopwapenhandel.org/publicaties/boekenbrochures/analyse2006.pdf
- 6 Ewout Irrgang en Riekje Camara, *Een betere wereld begint nu*, Rotterdam 2007. Het rapport is te vinden op: www.sp.nl/download/beterewereldnu.pdf
- 7 Het rapport *The Responsibility to Protect* staat op: www.iciss-ciise.gc.ca/menu-en.asp
- 8 *United Nations Assistance Mission in Afghanistan - UNAMA , Armed Conflict and Civilian Casualties, Afghanistan Trends and Developments 1 January – 31 August 2008*. Zie ook: Troops in Contact. Airstrikes and Civilian Deaths in Afghanistan, *Human Rights Watch*, September 2008.
- 9 Jan Marijnissen & Karel Glastra van Loon, *De laatste oorlog: gesprekken over de nieuwe wereldorde*, Amsterdam 2000.
- 10 David Banisar, *Speaking of Terror*, Council of Europe, November 2008. Dit rapport is te vinden op: www.coe.int
- 11 Phillippe Sands, The Green Light in: *Vanity fair*, mei 2008.
- 12 www.state.gov/t/ac/rls/fs/11243.htm
- 13 Zie de column van defensiedeskundige Rob de Wijk in *Trouw*, 4 juli 2008.
- 14 *NATO: Out of Area or Out of Business, Remarks Delivered to the Open Forum of the US State Department*, Senator Richard Lugar, 2 augustus, 1993, Washington D.C.
- 15 Judy Dempsey, U.S. senator urges use of NATO defense clause for energy in: *International Herald Tribune*, 28 November 2006
- 16 De Hoop Scheffer, Navo moet olieleidingen bewaken, in: *Novum/AP*, 29062007
- 17 www.nato.int/issues/pfp/index.html
- 18 William Pfaff, *Russia's Resentment of the West Began With a Broken Promise*, 21 October 2008
www.truthdig.com/report
- 19 Om precies te zijn: Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence system. Zie §24, laatste streepje, van de *Riga summit declaration*, 29 november 2006.
Dit rapport is te vinden op: www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm
- 20 James Paul and Céline Nahory ,Theses Towards a Democratic Reform of the UN Security Council, in: *Global Policy Forum* July 13, 2005; www.globalpolicy.org/security/reform/2005/0713theses.htm
- 21 Zie voor een voorstel Dan Plesch, *The Beauty Queen's Guide to World Peace: Money, Power and Mayhem in the Twenty-first Century*, Politicos 2004, ISBN 978-1842751107
- 22 Zie: www.antenna.nl/nvmp/burgemeesters_voor_vrede.htm en www.mayorsforpeace.org/english/index.html

WWW.SP.NL